نقدی بر نظریه «تکوین وتکون هویت ملی ایرانیان» دکتر موسی نجفی

گریز از واقعیت ستیز با تاریخ

دکتر لطف الله آجدانی

«تکوین وتکون هویت ملی ایرانیان» عنوان کرسی نظریه پردازی آقای دکتر موسی نجفی است که با داوری آقایان دکتر رضا داوری، دکتر کریم مجتهدی، دکتر عماد افروغ و حجت الاسلام والمسلمین حمید پارسانیا و در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی از آن دفاع شد و مورد پذیرش قرار گرفته است.

دکتر موسی نجفی در طرح و تبیین دیدگاه خود، با تأکید و تکیه بر «نظریه ذات و پیرامون» معتقد است هر ملتی برای خود ذاتی دارد که حقیقتی را بیان می کند و این حقیقت می تواند روح ملی یک ملت را نشان دهد. وی با اشاره به رویارویی ایرانیان با ۴ بحران «هلنی»، بحران «عربی»، بحران «مغولی» و بحران «غربی» و تأکید بر این که تنها ۲ بحران عربی و غربی ابزار هویت سازی داشته اند، با تکیه بر «نظریه ذات و پیرامون» می کوشد تا چگونگی و تفاوت رویارویی های ایرانیان با ۲ بحران عربی و غربی را توضیح دهد.

نجفی با تأکید بر «نظریه ذات» معتقد است که ایرانیان در برابر بحران عربی، چون اسلام را با ذات خود مساوی و هماهنگ یافتند، آن را پذیرفتند و به هسته مرکزی ذاتشان راه دادند. اما بروز بحران ناشی از تضاد به وجود آمده میان انتظارات ایرانیان از اسلام و عدالت خواهی اسلامی با انحراف حکومت های عربی از سنت های اسلامی و نیز ستم هایی که از جانب آنها بر ایرانیان مسلمان شده اعمال می شد، تدریجا و در نهایت به شکل گیری یک جوهره در میان ایرانیان که نجفی از آن به عنوان روح ملی یاد کرده است، انجامید. این جوهره و روح ملی این امکان را فراهم آورد که ایرانی بین اسلام و عربیت تفکیک قائل شده و بر این اساس، اسلام نزد ایرانی ها با ذات ایرانی مساوی و هماهنگ شده است.

نجفی با تأکید بر وجود درد مشترک، طلب مشترک، آرمان مشترک و احساس جمعی مردم یک کشور به عنوان الزامات ایجاد یک ملت، معتقد است با افزایش تدریجی گرایش ایرانیان به اسلام، «تکاویِ شدن» در جوهره ملی ایرانی تکامل یافته و به پیدایش یک ملت جدید در عصر صفویه انجامیده است. وی ظهور سلطنت شیعه مذهب صفوی را برخاسته از جوهره شدن روح ایرانی و نشانه تولید یک دستاورد یکپارچه ملی، «تاسنه و معتقد است که این روند رو به رشد همچنان و تاکنون با محوریت اسلام شیعی ادامه دارد.

نجفی با اشاره به دو عامل مرزهای مشخص جغرافیایی و زبان فارسی به عنوان دو عامل پایداری موجود در هویت ایرانی در طول تاریخ ایران از آغاز تا کنون، اسلام را به طور عام، تشیع را به طور خاص و تشیع صفوی را به طور اخص، اصلی ترین و مهم ترین ویژگی هویت ایرانیان دانسته است.

دکتر نجفی در نگاه خود به پیشینه تاریخی ایرانی ها از آغاز تا کنون با اشاره به هشت «لایه ایران باستان»، «لایه عربی - اسلامی»، «لایه اسلامی - شیعی - فلسفی دیالمه»، «لایه اسلامی - سنی - ترکی»، «لایه مغولی - اسلامی - صوفی»، «لایه ترکی - ترکمانی»، «لایه صفوی - شیعی»، و «لایه غربی - استعماری» نتیجه گرفته است که «برای قرن اخیر، لایه شیعی - صفوی از رشد، استحکام، عمق و تأثیر بیشتری در حیات سیاسی و فرهنگی ایرانیان برخوردار بوده است.» وی همچنین در تحلیل و ارزیابی خود از چگونگی مواجهه ایرانیان و هویت ایرانی با غرب - که در «نظریه» نجفی صرفاً به عنوان یک لایه استعماری، محدود و تعریف شده است - با تکیه بر نظریه ذات و پیرامون، معتقد و مدعی است که ذات ایرانی و روح ملی ایرانیان، علاقه و تمایل و نیازی به پذیرش غرب و عناصر فرهنگی و تمدن آن ندارد و به همان علت که اسلام و بویژه تشیع به سبب هماهنگی خود با ذات ایرانی به هسته مرکزی این ذات راه یافته است، غرب به سبب ماهیت غیردینی و استعماری خود نتوانسته و نمی تواند به ذات هویت ایرانی و روح ملی ایرانیان راه یابد.

در ارزیابی و نقد علمی دیدگاه های آقای دکتر موسی نجفی درباره هویت ملی ایرانیان می توان گفت: دیدگاهی که به عنوان یک «کرسی نظریه پردازی» طرح و دفاع و از سوی هیأتی که داوران علمی نامیده می شود مورد پذیرش قرار می گیرد، این توقع معقول و منطقی را برمی انگیزد که باید حتماً با یک «نظریه» و احتمالاً با دستاوردهای علمی «جدید و جدی» روبه رو باشیم. اما به رغم وجود برخی درست اندیشی ها در دیدگاه های دکتر نجفی وجود دارد، فکر می کنم و به نظر می رسد که در دیدگاه های ارائه شده وی درباره هویت ملی ایرانیان، نه با «نظریه» ای روبه رو هستیم و نه با حرف های چندان جدید و جدی.

تعریف نجفی از هویت و ملت و عناصر شکل دهنده آن دقیق نیست. وی مفهوم ملت را صرفاً در چارچوب سنتی آن در فرهنگ اسلامی به معنای دین، مذهب و پیروان شریعت مورد بررسی قرار داده و بی توجه به مفهوم جدید ملت و نسبت آن با مفهوم تجدد از یکسو و دولت - ملت از سوی دیگر، مفهوم دقیق، مشخص و مدونی از هویت ارائه نکرده است. ادعای نجفی درباره پیدایش یک ملت جدید و تکامل جوهره و روح ملی ایرانیان در عصر صفویه، ادعای خیالپردازانه ای است که طرح این ادعا نه جدید است و نه جدی. جدید نیست، زیرا تکرار ادعاهایی است که گروهی از مورخان و پژوهشگران تاریخ و از آن جمله **پروفسور هینس** در کتاب «**تشکیل نخستین دولت ملی در ایران**»، **راجر سیوری** در کتاب «**ایران در عصر صفوی**» و **میشل مزاوی** در کتاب «**پیدایش دولت صفوی**» به آن پرداخته اند. جدی نیست، زیرا نجفی نتوانسته و نمی تواند نشان دهد که براساس استناد به کدام آرمان مشترک و احساس جمعی ایرانیان عصر صفویه، به چنین نتیجه ای رسیده است؟ در شرایطی که در آستانه و آغاز تشکیل حکومت صفویه هنوز اکثریت ایرانیان را اهل تسنن تشکیل می دادند، آیا اقدام حکومت صفویه به رسمی کردن مذهب شیعه را می توان نتیجه و نشانه آرمان مشترک و احساس جمعی ایرانیان - ایرانیان به عنوان همه ساکنان ایران، فارغ از نوع مذهب، قومیت، زبان و فرهنگ های متفاوت در میان آنها - تلقی و معرفی کرد؟

فکر می کنم و به نظر می رسد دکتر نجفی بیش و پیش از آن که خواسته و توانسته باشد به کشف هویت ایرانیان و سیر تحول آن در متن تاریخ برآید، به هویت سازی پرداخته است. در این هویت سازی، هویت ایرانیان نه آن گونه که بوده است کشف و تعریف، بلکه آن گونه که نجفی دوست دارد و می خواهد باشد، ساخته و پرداخته شده است و این چیزی نیست جز گریز از واقعیت و ستیز با تاریخ. برخاسته از همین واقعیت گریزی و تاریخ ستیزی است که نجفی این واقعیت تاریخی را نادیده گرفته است که تلاش و اقدامات خاندان صفوی بویژه از زمان شیخ جنید و شیخ حیدر تا پاگیری قدرت و تشکیل یک حکومت مرکزی و مستقل از خلافت سنی عثمانی که داعیه فرمانروایی بر جهان اسلام را داشتند، تا حدود زیادی وابسته به نقش مهم جنبش های شیعی اما غیر ایرانی ترکان آناتولی در قرون ۷، ۸ و ۹ هجری قمری و از آن جمله بکتاشیان و بویژه ترکان شیعه مذهب عشایر تکلو، شاملو، قاجار، افشار، روملو و ذوالقدر بوده است. همچنان که وی این واقعیت تاریخی را که از نظر فکری نیز نهضت صفویان در ایران تا حدود زیادی مبتنی بر نهضت ترک نژادان غیر ایرانی بابائیان و جلالیه در آناتولی بود، مورد غفلت قرار داده است. این واقعیت تاریخی نیز که شاهان صفویه پس از تشکیل حکومت و انتخاب تشیع به عنوان مذهب رسمی حکومت درجامعه و در میان مردمی که هنوز اکثریت آن را اهل تسنن تشکیل می داد، منابع ایدئولوژیکی خود را تا حدود زیادی از طریق دعوت علمای شیعی اما غیر ایرانی خارج از ایران و کشورهایی چون سوریه، بحرین، عراق و سرزمین های شمال شرقی عربستان و بویژه جبل عامل به ایران تأمین می کردند، از سوی نجفی نادیده گرفته شده است.

با توجه به این که در آستانه و آغاز تشکیل حکومت صفویه در ایران، هنوز اکثریت مردم ایران را اهل تسنن تشکیل داده، و نیز به «ویژه» با توجه به نقش مهم عناصر ترکان غیر ایرانی آناتولی و عرب های غیر ایرانی کشورهای عربی در شکل گیری حکومتی شیعی مذهب صفوی در ایران، می توان و باید از نجفی پرسید که چگونه به این نتیجه رسیده است که ظهور سلطنت شیعی مذهبی صفوی نتیجه و نشانه تولید یک دستاورد یکپارچه ملی بوده است؟ مصداق ادعای وجود احساس جمعی ساکنان ایران و روح ملی ایرانیان را در تشکیل حکومت صفویه، چگونه و در کجای متن واقعیت های تاریخی می توان یافت و نشان داد؟

من معتقدم در این که اسلام و بویژه تشیع از نقش بسیار مهمی در تاریخ، فرهنگ، تمدن و جامعه ایران به عنوان دین و مذهب مشترک غالب ایرانیان پس از ورود اسلام و تشیع به ایران برخوردار بوده و هست، هیچ تردیدی نمی توان کرد. اما در درستی این که نجفی ذات و هویت ایرانی را به اسلام و تشیع منحصر و نقش آن را در حوزه فرهنگی و تمدنی ایران مطلق تلقی و معرفی کند، تردیدهای اساسی وجود خواهد داشت. به نظر می رسد نجفی ذات و هویت ایرانی و روح ملی ایرانیان را به یک حوزه محدود می کند و سپس آن حوزه را مطلق کرده است. از همین دیدگاه است که او بر این باور است هویت ایرانی و ذات و روح ملی ایرانیان، غرب - که متأسفانه نجفی فقط لایه استعماری آن را دیده است و هر آنچه را که غیر دینی و خارج از حوزه مطلوب و مورد نظرش تعبیر و تلقی شود، نپذیرفته و نمی پذیرد. به نظر من با این شیوه از خطااندیشی با مطلق کردن حوزه مذهب و محدود کردن حوزه فرهنگی و تمدنی ایران به آن، موجودیت اقلیت های دینی و تکثر قومی، نژادی و فرهنگی موجود در میان ایرانیان - همه ایرانیان، فارغ از نوع مذهب، نژاد، قومیت، زبان محلی و اعتقادات آنان - به عنوان عضوی از ملت ایران و جزیی از هویت ایرانی را انکار کرده و وحدت ملی و همزیستی مذاهب، قومیت های محلی و فرهنگ ها و آداب و رسوم و عقاید متکثر و متفاوت موجود در حوزه فرهنگی و تمدنی ایران را به مخاطره افکنده و نیز راه گفت وگو و تعامل حوزه فرهنگی و تمدنی ایران با دیگر جوامع و استفاده از دستاوردهای مثبت دیگر حوزه های فرهنگی و تمدنی جهان را خواهد بست.

تلفن گروه اندیشه : ۸۸۷۶۱۲۵۷

کتاب اندیشه

اخلاق الاهی

براساس سخنرانی های استاد آیت الله مجتبی تهرانی

تدوین و تحریر: بهمن شریف زاده
پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

علم اخلاق که از شایستگی ها و ناشایستگی های خصال آدمی گفت وگو می کند، قلمرویی فراتر از حوزه انفرادی انسان دارد. انسان موجودی با دو بعد فردی و اجتماعی است که بسیاری از خصلت های او، در زندگی جمعی ساخته و پرداخته می شود. پیدایی اجتماع در گرو پیوندهای گوناگونی است که میان افراد برقرار می شود. وارد کردن موضوعی همچون «پیوندها و حقوق» به جمع موضوعات دانش اخلاق، سرآغازی برای ورود به مقوله «اخلاق اجتماعی» است.

استاد مطهر، آیت الله مجتبی تهرانی در سلسله مباحث درس اخلاق خود به حقوق گوناگونی که در پیوندهای گوناگون پدید می آید، اشاره می کند و باب بزرگی را در مجموعه معظم «اخلاق الاهی» تحت عنوان «حقوق و پیوندها» می گشاید که آنچه در این باب و در قالب چند مجلد آورده می شود، بررسی اخلاقی انواع پیوندهای موجود میان انسانها است از جمله پیوند با پدر ومادر، پیوند با فرزندان، پیوند با همسر، پیوند با پیشوایان معصوم (ع)، پیوند با زیردستان و... که اثر حاضر بخش هشتم از بخشهای این باب است که شامل بحث و بررسی درباره «پیوند با اهل ایمان» است.

سالهاست که کرسی دروس فقه و اصول استاد آیت الله مجتبی تهرانی، رکن رکین سطوح عالی حوزه علمیه تهران و مجمع فضلای مجد و مستعد ام القرای انقلاب اسلامی است.

دروس مباحث اخلاقی استاد که از شاگردان برجسته حضرت امام خمینی (ره) به شمار می رود، آمیزه ای از اخلاق نبوی و عرفان علوی است که با اتکا به منطق اجتهاد، از زلال آیات و روایات برگرفته شده و با رعایت نیاز نسل امروز سامان یافته و بیان گردیده است.

حاصل چندین سال تدریس مباحث اخلاق استاد، مجموعه ای ۳۰ جلدی تحت عنوان «اخلاق الاهی» است که به حق می توان مدعی شد مجموعه ای کامل، مفصل و مستند در اخلاق اسلامی با اهتمام خاصی به تعالیم اهل بیت (ع) است.

همچنین در این مجموعه سعی بر استناد مباحث به منابع روایی و فریقین شده است.

این مجموعه از سوی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی و زیر نظر علی اکبر رشاد منتشر شده است.

کتاب حاضر بیست و هشتمین مجلد از این مجموعه است که به «پیوندها و حقوق ـ پیوند با اهل ایمان» اختصاص دارد.

HOTEL RESERVATION CENTER
ONLINE میعاد اقامت
اولین مرکز بین المللی رزرو هتل
رزرو هتل نوروز ۸۶
هتل های چهار ستاره و پنج ستاره
اروپا، آمریکا، آفریقا، آسیا
اصفهان، شیراز، یزد، کرمان، کیش، قشم، مشهد
بندر انزلی، رامسر، نمک آبرود، بندر عباس
تهران، میدان فاطمی، ساختمان فاطمی
تلفن: ۲۲-۸۸۹۵۲۳۲۰ فکس: ۸۸۹۶۶۸۹۲

بلیط - ویزا - هتل - وقت سفارت
قبرس
ارمنستان استانبول تایلند مالزی سنگاپور سواحل خلیج فارس هنگ کنگ چین
کیش - مشهد
فروش بلیط خارجی
تشریفات ۲۲۸۵۲۵۲۸ • پردیسان ۶۶۴۳۹۵۷۰ • ارین سیر ۸۸۷۳۷۷۳۹

سفرهای ارزان قیمت - تور های ویژه جزیره
قشم
۲ شب ۹۹۰۰۰ تومان
۳ شب ۱۰۹۰۰۰ تومان
هتل بین المللی ۴ ستاره قشم - صبحانه - گشت نیمروزی ترانسفر - راهنما (یکشنبه - سه شنبه - جمعه) هر هفته
شرکت ۸۸۷۴۱۸۶۰

سواحل خلیج فارس
تور کامل ۴ روزه ۳۱۹۰۰۰ تومان
ویژه زنانه و فستیوال خرید
دلتا بان شریعتی بالاتر از میرداماد
استانبول
تور کامل ۱ هفته ۲۵۹۰۰۰ تومان
بلیط تک ۱۳۵۰۰۰ تومان
۲۲۲۲۲۴۲۶

چاپ آگهی های از آنسهای مسافرتی با شرایط ویژه
۶۶۷۵۰۴۰۹ - ۱۱

بسمه تعالی
نوبت اول
آگهی مناقصه
شرکت آب و فاضلاب شهری استان سمنان در نظر دارد اقلام ذیل را از طریق مناقصه عمومی خریداری نماید:
۱-لوله جدار چاه UPVC ۱۲ اینچ به ضخامت ۲۱/۵ میلی متر به طول ۶۰۰ متر با رزوه
۲-درپوش کف ۱۲ اینچ به تعداد سه عدد
۳-الواتر ۱۲ اینچ به تعداد ۳ عدد
۴-آی بولس ۶ عدد
لذا کلیه تولیدکنندگان می توانند ظرف یک هفته پس از انتشار آگهی نوبت دوم برای دریافت اسناد مناقصه به امور قراردادهای این شرکت واقع در سمنان، بلوار بسیج، روبروی استانداری مراجعه نمایند. بدیهی است هزینه دو نوبت آگهی به عهده برنده مناقصه می باشد.
(تلفن تماس: ۲۰-۴۴۴۹۱۱۷ - ۰۲۳۱ داخلی ۲۳۵ و ۲۴۲)
روابط عمومی و آموزش همگانی
شرکت آب و فاضلاب استان سمنان

دعوت به همکاری
شرکت مهندسان مشاور سازه افراد زیر را با تجربه کافی در زمینه پروژه های ساختمانی، بهشرح زیر به همکاری دعوت می نماید:
مهندس صنایع با حداقل ۲ سال سابقه کار مفید در برنامه ریزی و کنترل پروژه آشنا با نرم افزارهای Primavera, Ms Project , Ms Office و آشنایی با مفاهیم PMBOK
تعدادی مشاور اینیه شامل تأسیسات برقی و مکانیک را با تجربه مفید تا ۵ سال و آشنایی با بخشنامه ها و فهارس بهاء سازمان مدیریت و برنامه ریزی
شرایط: تسلط کافی به زبان انگلیسی، توانایی کار با نرم افزارهای مرتبط ضروری می باشد.
از متقاضیان محترم تقاضا می گردد سوابق کاری خود را در زمینه های فوق حداکثر تا ده روز پس از انتشار آگهی به ایمیل نشانی hrm@sazeh.co.ir مربوط به آگهی استخدام «امور پروژه های ساختمانی» (BPD) ارسال نمایند.

بسمه تعالی
نوبت دوم
آگهی مناقصه
شرکت ملی پخش فرآورده های نفتی ایران
منطقه آبادان
شرکت ملی پخش فرآورده های نفتی منطقه آبادان در نظر دارد تهیه و نصب سه دستگاه تاور روشنایی بیست و پنج متری مربوط به انبار شهید نوربخش خود را در ماهشهر از طریق مناقصه به بخش خصوصی واگذار نماید.
لذا از شرکت های واجد شرایط دعوت می شود، برای آگهی از جزئیات کار و دریافت اوراق مناقصه حداکثر به مدت هفت روز پس از انتشار دومین آگهی مناقصه به نشانی: آبادان - بریم - شرکت پخش فرآورده های نفتی منطقه آبادان - واحد امور اداری مراجعه نمایند.
روابط عمومی شرکت پخش فرآورده های نفتی منطقه آبادان

بسمه تعالی
نوبت اول
آگهی مناقصه
شرکت آب و فاضلاب شهری استان سمنان در نظر دارد اجرای پروژه ویدنومتری پنج حلقه چاه در سطح استان سمنان را از طریق مناقصه عمومی به پیمانکار واجد صلاحیت واگذار نماید.
لذا کلیه شرکتهایی که دارای رتبه کاری مشابه می باشند می توانند ظرف یک هفته پس از انتشار آگهی نوبت دوم برای دریافت اسناد مناقصه به امور قراردادهای این شرکت واقع در سمنان، بلوار بسیج، روبروی استانداری مراجعه نمایند. بدیهی است هزینه دو نوبت آگهی به عهده برنده مناقصه می باشد.
(تلفن تماس: ۲۰-۴۴۴۹۱۱۷ - ۰۲۳۱ داخلی ۲۳۵ و ۲۴۲)
روابط عمومی و آموزش همگانی
شرکت آب و فاضلاب استان سمنان

بسمه تعالی
نوبت اول
آگهی مناقصه
شرکت آب و فاضلاب شهری استان سمنان در نظر دارد اجرای پروژه نصب انشعابات آب شاهرود به تعداد ۱۰۰۰ سری را از طریق مناقصه عمومی به پیمانکار واجد صلاحیت واگذار نماید.
لذا کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی می توانند ظرف یک هفته پس از انتشار آگهی نوبت دوم برای دریافت اسناد مناقصه به امور قراردادهای این شرکت واقع در سمنان، بلوار بسیج، روبروی استانداری مراجعه نمایند. بدیهی است هزینه دو نوبت آگهی به عهده برنده یا برندگان مناقصه می باشد.
(تلفن تماس: ۲۰-۴۴۴۹۱۱۷ - ۰۲۳۱ داخلی ۲۳۵ و ۲۴۲)
روابط عمومی و آموزش همگانی
شرکت آب و فاضلاب استان سمنان

آگهی مناقصه ۸۵/۱۸۰
شرکت مخابرات استان اصفهان در نظر دارد نسبت به طراحی، خرید و نصب و راه اندازی سیستم نرم افزاری ارائه خدمات مشترکین تلفن ثابت برای مگانیزه نمودن دفاتر خدمات ارتباطی از طریق مناقصه و با سپرده شرکت در مناقصه به مبلغ بیست و یک میلیون ریال (۲۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال) اقدام نماید. لذا از کلیه شرکتهای واجد شرایط که دارای رتبه بندی معتبر از شورای عالی انفورماتیک می باشند دعوت به عمل می آید.
از تاریخ ۸۵/۱۰/۳ لغایت ۸۵/۱۰/۱۱ برای دریافت اسناد مناقصه با در دست داشتن مدارک ثبتی شرکت خود و فیش واریزی به مبلغ سی هزار ریال به حساب ۹۴۰۹۷ بانک ملی شعبه اصفهان بابت خرید اسناد به این شرکت واقع در خیابان چهارباغ بالا ساختمان شماره ۴ اطاق ۴۱۶ مدیریت تدارکات و برای کسب اطلاعات بیشتر به نشانی سایت اینترنتی شرکت WWW.TCE.ir یا WWW.IranTelecom.ir مراجعه نمایند.
توضیح اینکه:
۱- ارجاع کار به شرکتهای ایرانی و یا مشارکت شرکتهای ایرانی - خارجی صرفاً به شرط داشتن حداقل ۵۱٪ سهم ارزشی کار برای طرف ایرانی میسر خواهد بود.
۲- آخرین مهلت تحویل پاکتها و تاریخ بازگشایی آنها برابر اطلاعات مندرج در اسناد مناقصه می باشد.
۳- سپرده شرکت در مناقصه می تواند ضمانتنامه بانکی - چک بین بانکی و یا فیش وجه نقد واریز شده باشد.
تاریخ انتشار نوبت اول ۸۵/۱۰/۲
تاریخ انتشار نوبت دوم ۸۵/۱۰/۵
نشانی Email TADAROKAT@ISFAHANTELECOM.COM ۲۵۹۱۸
شرکت مخابرات استان اصفهان

ایران وردیس
پذیرش آگهی
تلفن: ۸۸۷۳۴۵۹۰